

Anketa: Experti o výhodách i rizicích vstupu České republiky do eurozóny

To, že je přijetí eura doprovázeno výrazným zdražováním, je mýtus

Otázka: Jaké vidíte výhody přijetí eura? Jaká vidíte rizika? Může přijetí eura ovlivnit příjmy občanů nebo výnosy firem?

Česká ekonomika je jednou z nejobtavenějších středně velkých ekonomik na světě. Jak by ji ovlivnilo přijetí společné evropské měny? Měnová politika je totiž zásadní pro prosperitu, sama ji nezajistí, ale může ji zruinovat. V anketě měsíčníku FORUM 24+ experti vysvětlili, jaké vidí v možné výměně české koruny za euro výhody, rizika a zda by mohla ovlivnit příjmy občanů nebo výnosy firem. Někteří se dotkli také toho, proč se lidé bojí růstu inflace při přechodu na euro a zda by vůbec nastal.

Jana Matesová
ekonomka

Štěpán Křeček
hlavní ekonom BH Securities a.s.

Josef Jaroš
předseda představenstva Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR

Pavel Drobil
expert na euro Svazu průmyslu a dopravy ČR

Pavel Ryska
analytik J&T Banky

Strašení Chorvatskem je neopodstatněné

Z krátkodobého hlediska jsou ekonomické dopady přijetí eura malé, spíše na straně pro euro, protože v naší ekonomice – jedné z nejobtavenějších středně velkých ekonomik na světě – jsou dopady kurzového rizika významnější než u většiny jiných zemí. V současné globální nejistotě také hrozí oslabování koruny k euru a dolaru a její větší kolísání k dolaru než u eura. Náklady na financování státního dluhu i podniků budou téměř jistě vyšší s korunou, než by byly s eurem. Střednědobým dopadem je naše důvěryhodnost a omezení odtoku firemních zisků z Česka. Investoři, kteří přišli na přelomu tisíciletí, legitimně čekali, že kolem roku 2009 až 2010 přijmeme euro a jejich transakční náklady k euru spadnou na nulu. Je rok 2024 a my veřejně diskutujeme o tom, „že euro nezavedeme nikdy“. Není divu, že firmy významnou část výnosů ze svých investic odvádějí od nás a reinvestují jinde.

Za klíčový považují dlouhodobý faktor. Měnová politika je zásadní pro prosperitu, sama ji nezajistí, může ji ale zruinovat. U nás výběr a jmenování bankovní rady, která o měnové politice rozhoduje, jsou plně, autokraticky, v rukou přímo voleného prezidenta bez sebemenších pojmů a protivah. Přímá volba prezidenta může v podmínkách probíhající hybridní války být cíleně zmanipulována dezinformacemi a český systém v současnosti není ničím chráněn proti tomu, co se stalo v roce 1950 v tehdejší Československu: do čela centrální banky byla jmenována bankovní rada nadiktovaná cizí mocností, následovala politika vedoucí ke ztrátě volné směnitelnosti koruny a mj. roky hlubokého ekonomického propadu. Země se přijetím eura sice vlastní měnové politiky vzdává, ale proti uvedenému nejčernějšímu scénáři má silnou pojistku, která nám dnes zcela chybí.

Možná rizika vidím v současnosti jen v otázce dohledu nad bankovním trhem po vstupu do bankovní unie eurozóny. Česko má díky přísnému bankovnímu dohledu jeden z nejobtavenějších bankovních trhů, velkou část našeho bankovního trhu ale kontrolují zahraniční banky. Český dohled cílí na stabilitu na domácím trhu, ale je otázkou, jestli ve fiktivním případě příští krize upřednostní bankovní dohled eurozóny regionální stabilitu před stabilitou nadnárodních bankovních skupin.

Jako velké riziko nevidím spoluúčast na případném krytí dluhů jižní části eurozóny – to je častý argument. Je úsměvné od země, která se v letech 2020 až 2022 zadlužovala nejrychleji z celé EU. Už čtyři i více let mají všechny země jižního křídla eurozóny zdravější fiskální politiku než Česko. Systém společných záruk by chránil i naše dluhy, a pokud by se fiskální politika let 2020-2022 vrátila, budeme ho potřebovat dříve než jižní křídlo EU.

A co se týká třetí otázky: Lidé se bojí růstu inflace při přechodu na euro. Nastal by, pokud by ČNB dobře neodhadla nastavení převodního kurzu koruny k euru, což je málo pravděpodobné, ale stejně by neovlivnilo kupní sílu zaměstnanců, neboť stejným kurzem by se přepočítávaly mzdy a platy. Mohlo by ovšem ovlivnit konkurenceschopnost podnikatelů závislých na dovozu a vývozu. V historii se to ojedinele stalo, např. Nizozemsku, ale efekty se srovnaly velmi rychle.

Vysoký skok cen by také mohl nastat, kdyby prodejci při přepočítávání cen zneužili svou tržní sílu proti kupujícím. Taková zneužití jsme u nás v nedávné minulosti zažili, je tedy jasné, že nezavisí na měně, ale na ochraně konkurence a spotřebitelů. Strašení Chorvatskem je neopodstatněné, jeho inflace byla v době po zavedení eura nižší než naše.

Euro: Nižší náklady

Hlavní výhodu vidím v tom, že se sníží lidem i firmám transakční náklady na směnu koruny na euro a zpátky. V současné době, když lidé cestují do zahraničí nebo když společnosti obchodují se zahraničím, směnný kurz je trápí a některé firmy se proti tomu i zajišťují, což vytváří zbytečné náklady. To by se přechodem na euro zrušilo.

Hlavní riziko spočívá ve ztrátě autonomie v měnové-politické oblasti. Momentálně si můžeme úrokové sazby nastavovat přesně na míru ČR a dalšími opatřeními můžeme ovlivňovat i zásadní věci, jako je kurz koruny vůči dalším měnám. V případě přechodu na euro by se česká měnová politika prováděla z Frankfurtu a ČR by měla na její nastavení jen malý vliv. A jelikož je eurozóna heterogenní, dělí se na severní a jižní křídlo, je zřejmé, že nastavení, které nakonec Evropská centrální banka zvolí, nemusí ve všech případech úplně ideálně vyhovovat podmínkám ČR.

Příjmy občanů nebo výnosy firem může přijetí eura ovlivnit jen minimálně. Přijetí eura by určitě mohlo pomoci třeba firmám podnikajícím v cestovním ruchu. Například Chorvatsko jako oblíbená turistická destinace se po přijetí eura stalo pro některé turisty ze zahraničí ještě atraktivnější. Troufám si ovšem říct, že pro většinu firem i obyvatel by přechod na euro významnou změnu neznamenal. To, že přijetí eura je doprovázeno výrazným zdražováním, je mýtus a také se ukazuje, že není pravda, že se po přijetí eura zásadním způsobem zvýší například velikost objemu zahraničních investic, které by přicházely do ČR. Tyto argumenty jsou zveličovány na obou stranách, jak u euronadšenců, tak u euroskeptiků, realita je o dost střízlivější. Když se přechod na euro udělá dobře, výrazné zdražování znamenat nemusí.

Navíc strukturální problémy, jež ČR má, prostě přijetí eura nevyřeší. Například Microsoft neodklonil investice do datových skladů z ČR do Polska kvůli tomu, že nemáme euro, ale kvůli pomalým povolovacím procesům pro nové stavby, které v Česku jsou. To momentálně vidím jako daleko palčivější a důležitější otázku, jak pomocí české ekonomice, a euro, řekl bych, je taková třešnička na dortu.

Firmy euro chtějí

Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR uskutečnila na začátku roku mezi členy anketní zkoumání postojů k euru. Mohu tedy vycházet z čerstvých dat a tlumočit názor členské základny. Mezi malými a středními podnikateli a živnostníky postupně začíná silit vstřícnost ke společné evropské měně, kterou v dané době podporuje většina našich členů, правда, většina velmi mírně. Oproti dřívějším zjišťováním je zde nepřehlédnutelný posun k pozitivnímu vnímání eura. Možná trochu překvapivě z dat vyplývá, že od eura členové neočekávají žádný zásadní posun v přístupu na zahraniční trhy. Má to však jasnou logiku. Skutečných exportérů je v našich řadách menšina, a co se vývozně zaměřených podniků týká, ani ty nevhledují k samotnému euru jako k otevření cesty ke zvyšování produkce. Osobně k tomu dodávám, že to považují za rozumný racionální postoj. Spojovat prosperitu firmy s politickým rozhodováním by byl útek před potřebou vlastních racionalizačních kroků a tlaku na efektivitu podnikání.

Lze tedy shrnout, že pokud jsou zde ze strany podnikatelské obce pozitivní očekávání, tak spíše v rovině větší předvídatelnosti, stability a robustnosti měnové politických systémů.

To není popření zjevného faktu, že pro exportéry by euro znamenalo snížení transakčních nákladů, toho si je skutečně každý podnikatel vědom. Ide o vyjádření přístupu, že měna nikomu sama o sobě úspěch nezajistí, o ten se musí postarat sám.

Mezi riziky přijetí eura je obvykle uváděno cenové vzrůstání, nicméně ani to výsledky nenaznačují. V číslech nevidíme žádné doufání v růst cen, a tedy v růst tržeb díky euru jako takovému. Nemám ani pocit, že by se podnikatelé obávali ztráty vlastní měnové politiky našeho státu. Koneckonců růst podílu úvěrů v eurech ukazuje v důsledku spíše na opačný postoj.

Jak jsem již naznačil, naši členové nevidí v euru kouzelníka, jenž by jim pomohl k vyšším příjmům, ale ani zločince, který by je obral o plody práce. Vidí ve měně jenom prostředí, v němž se ale o prosperitu musí postarat každý sám, což platí pro euro i pro korunu stejně.

Výhody převažují

Výhody spatřuji jak v oblasti ekonomické, tak v oblasti politické. Česká ekonomika je velmi silně provázána s eurozónou, kdy 64 procent celkového exportu ČR směřuje do zemí eurozóny a více než 45 procent celkového importu ČR pochází z eurozóny. Je tedy evidentní, že obecně je pro Česko a Čechy výhodné platit a finanční transakce realizovat v měně, v níž realizujeme většinu svého obchodu. Eliminujeme tím transakční náklady a rizika z pohybu kurzů mezi českou korunou a eurem. Dále budeme součástí jednotné měnové politiky realizované Evropskou centrální bankou (ECB), a tudíž budou mít naše firmy a občané rovné podmínky v přístupu k penězům jako jejich konkurenti, obchodní partneři a občané (zde jde např. o cenu hypotéky) ze zemí eurozóny. Politický rozměr eura je jasný. Česko získává jako svou národní měnu světovou rezervní měnu a bezpochyby se tím dále jednoznačně ukotvuje uvnitř EU.

Rizikem může být samotný nezvládnutý proces přijetí eura, tedy vstup do ERM II ve špatný čas (brzy nebo pozdě) a vyjednání takového směnného kurzu, který nebude pro Česko výhodný. Zde bude nutné vybalancovat zájem firem (slabší kurz) a občanů (silnější kurz) tak, aby na přechodu na euro „vzdělala“ celá země. To ale bude odpovědností zejména českých politiků, a pokud udělají chybu, bude to výhradně česká chyba. Jistou mírou rizika může být rovněž vzdát se samostatné měnové politiky realizované ČNB. Nicméně tohle jako velké riziko a problém osobně nevidím, protože měnová politika ČNB je samozřejmě již dnes ovlivňována politikou ECB, a když se podívám na to, jak ČR „zvládala“ všechny předchozí krize, tak nemám pocit, že by nám při jejich zvládnutí nějak zásadně pomáhal „samostatná“ měnová politika ČNB. Někdy spíše naopak.

Euro nepomůže

Racionální pohled na zachování české koruny či přijetí eura by měl být podložen porovnáním výnosů a nákladů. Jejich bilance se však za poslední roky z mého pohledu vychyloje dále v neprospěch přijetí společné evropské měny. Jedna výhoda z přijetí eura je všeobecně známá od začátku jeho existence – lidé a firmy mohou eliminovat transakční náklady, které vznikají při nutnosti konverze měny s většinou zemí EU. Zejména pro jednotlivce je však tento faktor podstatně méně významný než např. před deseti či dvaceti lety, neboť výrazně vzrostlo používání bezhotovostních plateb v zahraničí. Konverze peněz v hotovosti tak klesá na významu.

V době zavádění eura panovalo přesvědčení, že právě toto usnadnění plateb výrazně podpoří mezinárodní obchod a umožní jižnímu křídlu EU, aby se přiblížilo bohatšímu severu. To se nestalo, ba právě naopak. Největší ekonomika jihu Itálie je dnes dle HDP na hlavu chudší než před dvaceti lety, zatímco Německo za stejné období dále zbohatlo. Ukázalo se, že zjednodušení platebního styku bylo přeceňované. Naopak se objevil výrazný negativní faktor: zavedení eura přišla většina ekonomik o pružnost a nemohla již oslabit svoji měnu, když to potřebovala. Tím exportně slabší jih Evropy ztratil další díl konkurenceschopnosti vůči Německu a jeho sousedům. To se projevilo nejvíce po hospodářské krizi 2008-09, z níž se jih Evropy nemohl dostat řadu let. Toto riziko, tedy ztráta konkurenceschopnosti, se ukázalo jako velké riziko a problém osobně nevidím, protože měnová politika ČNB je samozřejmě již dnes ovlivňována politikou ECB, a když se podívám na to, jak ČR „zvládala“ všechny předchozí krize, tak nemám pocit, že by nám při jejich zvládnutí nějak zásadně pomáhal „samostatná“ měnová politika ČNB. Někdy spíše naopak.

ČR jako celek by pravděpodobně z eura nezískala výhodu. Česká koruna totiž dlouhodobě posiluje k euru, z čehož profitují domácí podniky a část firem. Benefit z eura by zřejmě pocítily velké exportní firmy, jež by se zbavily kolísavosti měnového kurzu při vývozu a uvítaly by jeho zafixování. Menší firmy a domácí podniky by však tento benefit nezískaly, a navíc by přišly o výhodu dlouhodobě posilující české koruny, která zlevňuje veškeré dovážené zboží či cenu zahraničních dovolených.

Jaká by byla inflace, kdybychom měli euro?

Názory ekonomické obce na to, jaká by byla inflace, kdybychom měli euro, se různí. Osobně se domnívám, že v případě, že bychom v ČR měli euro, v rámci inflační epizody, která našťastě už skončila, by inflace byla vyšší. Po dobu inflační epizody jsme totiž měli nastaveny vyšší úrokové sazby, než byly v eurozóně, a ty inflaci tlumily.

Je pravda, že pokud bychom měli euro, lidem by se snadněji porovnávaly ceny, které jsou u nás a v ostatních státech eurozóny. Komplikovanější srovnání cenových hladin totiž mohou využívat obchodníci, kteří pak třeba zdražovali, přestože stejné produkty nabízel v zahraničí levněji. To se v Česku objevovalo zejména v první části epizody, kdy obchodníci zkoušeli, kam až mohou ceny vyšponovat. Euro by nám tedy tehdy mohlo pomoci, ale posléze ve fázi klesající inflace se určitě projevilo, že jsme si mohli nastavit úrokové sazby podle našeho uvážení a dle toho, co potřebuje naše ekonomika. Vyšší sazby než v eurozóně nám tedy pomohly ztlumit inflaci velice rychle a v tuto chvíli ji máme pod průměrem EU.

Štěpán Křeček, hlavní ekonom BH Securities a.s.

„Nevidím jediný byznysový důvod, proč společnou měnu nepřijmout. Naše firmy nerostou i proto, že euro nemáme.“

Jan Rafaj
prezident Svazu průmyslu a dopravy ČR, pro FORUM 24+